

Kasvatustieteen jatko-opintojen ohjauksesta

Olen ohjannut Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa useita väitöskirjoja. Niiden tekijät ovat Vuokko Vienola (1995), Markku Kankunen (1999), Ilona Wilska-Pekonen (2001), Raimo Pitkänen (2001) ja Pirjo Äänismaa (2002). Lisäksi Leena Uosukainen (2002) aloitti tutkimusryhmässäni, samoin Helsingin yliopistossa väitellyt Taina Kaivola (2000). Tutkimusryhmässäni on tällä hetkellä useita väitöskirjan tekijöitä, joista todennäköisesti seuraavina väittelevät jatko-opiskelijani Vuokko Ahoranta ja Arja Kaasinen, joiden kokoamat aineistot ovat myös kansainvälisesti kiinnostavia (esim. Åhlberg & Ahoranta 2002; Åhlberg & Kaasinen 2002).

Uusia jäseniä tutkimus- ja kehittämishankkeisiin on otettu mukaan aina, kun se on ollut yhteisen edun mukaista. Viimeksi liittyneitä ovat mm. Lauri Turja ja Riku Malinen. Lauri Turja tekee väitöskirjaa Helsingin kaupungin rakennusviraston kestävän kehityksen hankkeista kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmasta. Hän käyttää yhtenä tutkimusmenetelmänä parannettuja käsitekarttoja. Riku Malinen tekee väitöskirjaa siitä, millainen olisi tieteellisesti perustelluin ja eniten opettajien ammatin kehittymistä palveleva didaktiikan peruskurssi. Hänen työnsä on suoraan suunnattu kehittämään Internetissä syntyvässä olevaa didaktiikan verkkokurssiani (Åhlberg 2001a). Kuulun siis jatko-opiskelijoinni kanssa omia töitämme ja niiden edellytyksiä tutkiviin ja kehittäviin opettajiin.

Tutkimuksenteon ohjauksen teoriani syntyvaiheita

Opinnäytetöiden ohjauksen teoriaani ovat vaikuttaneet omat kokemukseni Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksella 1970- ja 1980-luvuilla. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksella toimin vuosina 1975–1981 assistenttina ja lehtorina. Vuodet 1981–1989 olin Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksella yleisen didaktiikan lehtorina. Ainut ohjaus, mitä tosiasiaissa sain, oli seminaareissa osallistujien kommentit. Lisäksi muulla ajalla koetin saada ystävällismielisiltä kollegoilta, kuten Kari E. Nurmelta, suoraan kysymällä kommentteja kirjoituksiini. Perehdyin itsenäisesti, aktiivisesti, laajasti ja syvästi tutkimuskirjallisuuteen. Aloin hankkia kulloistenkin tutkimusteni kannalta keskeisintä kirjallisuutta itselleni ja samaa olen jatkanut professorinakin. Muutamassa kuukaudessa päädyin kasvatustieteen jatko-opinnoissani siihen käsitykseen, että ainut suoja mielivaltaa vastaan on viitata selkeästi alan parhaisiin menetelmäteoksiin ja niiden perusteella kehittää omia teoreettisia ja menetelmällisiä ratkaisuja.

Tutkimusta, erityisesti tieteen teoriaa ja tutkimusryhmiä, käsittelevästä kirjallisuudesta päätelin, millainen olisi ihanteellinen tutkimusympäristö ja samalla ohjausympäristö. Tutkimusten mukaan siihen kuuluu pidemmälle edennyt tutkija, joka kokoaa ympärilleen tutkimusryhmän. Eduksi on, jos ryhmällä on verkostoja muihin alan parhaisiin tutkijoihin Suomessa ja ulkomailla. Olennaisia ovat läheiset, ystävyysuhteen kaltaiset yhteydet ainakin johtavan tutkijan ja hänen opiskelijoidensa välillä. On vaikea olla kyllin tiiviissä ohjaussuhteessa, ellei tällaista suhdetta synny. Sellainen syntyy yleensä yhdessä voittamisen (*win-win*) tilanteesta. Toisen menestyminen edistää omaakin menestymistä. Silloin on luontevaa etsiä tilaisuuksia saada keskustella yhdessä. Jos ja kun ohjaajalla on yleensä todella kiire ja aikaa muodolliseen ohjaukseen on vähän, viisas ohjattava hankkiutuu kulkemaan samaan suuntaan kuin ohjaaja ja keskusteleo asiansa matkalla. Silloin sekin aika, joka muuten olisi kulunut johonkin vähemmän tärkeään, saadaan hyötykäyttöön. Esimerkiksi Vuokko Vienolan väitöskirjan ohjaus tapahtui suurimmaksi osaksi Savonlinnan ja Joensuun välisillä matkoilla. Myös muiden kanssa on aktiivisesti koetettu etsiä yhteistä aikaa matkoilta paikasta toiseen. Tällöin saadaan käyttöön uusi resurssi, joka ei ole mistään pois, vaan pikemminkin tuntuu synnyttävän uutta henkistä energiaa. Olennaista on, että yhdellä matkalla voin esittää ohjeita, joita ohjattava toteuttaa seuraavaan tapamiseen tai matkaan mennessä, ja taas lopuksi hän saa uusia ohjeita jne. Mitä enemmän ohjaajalla on aikaa tehdä omaa tutkimustaan, sitä enemmän hän pystyy edistämään myös samassa tutkimusohjelmassa mukana olevia ohjattaviaan.

Välillä ohjattavat pyytävät yksilöllistä ohjausta ja omia aikoja. Kokemukseni mukaan erikseen järjestetyt yksilölliset ohjaukset ovat sekä ohjaajalle ja ohjattavalle useimmiten ajan tuhlausta, ohjattavalle jonkinlaista terapiaa. Nyt jo eläkkeellä oleva professorikollegani kertoi, että hän oli ohjannut tuntikaudet ja päiväkaudet joitain opiskelijoita, joiden jatko-opinnot eivät kuitenkaan edenneet. Terapeutit ovat parhaita terapiaa antamaan. Professorin päätyö on tehdä tutkimusta ja antaa siihen perustuvaa opetusta ja opinnäytetöiden ohjausta. Jotta voisi tehdä kaikki ne tehtävät, joita professoreille nykyään säilytetään, on tarkkaan priorisoitava ja suunniteltava ajan käyttö. Varsinainen tutkielmien ohjaus tapahtuu taloudellisimmin pääasiassa seminaareissa ja kollokvioissa ryhmäohjauksena. Mutta jos ohjattava todella sijoittaa omia resurssejaan yhteiseen tutkimusprojektiin, niin silloin ohjaajakin helpommin löytää aikaa vaikka omasta vapaa-ajastaan yhteisen tutkimus- ja kehittämishankkeen edistämiseen. Professorille työ on usein elämäntapa, jossa työ- ja vapaa-aika limittyvät. Tutkimusta edistetään yleensä aina, kun siihen suinkin on mahdollisuus, jopa viikonloppuisin ja loma-aikoina. Joistain jatko-opiskelijoistani on tullut ystäviäni. Havaitsin vuonna 1993 USA:ssa Cornellin yliopistossa vieraillessani saman tapahtuneen professori Joseph D. Novakille ja hänen parhaille jatko-opiskelijoilleen. Tieteentutkimuksen kirjallisuuden mukaan samaa tapahtuu usein menestyksellisissä tutkimusryhmissä.

Opettajille ja kasvattajille sopivien tutkimusmenetelmien kehittäminen

Helsingin yliopistossa minulla oli aluksi ohjattavinani proseminaarilaisia ja evaluaatiokurssin raporttien tekijöitä, sitten laudaturseminaarin osallistujia. Jouduin opettamaan sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä. Tilastotiedettä olen opettanut alkeiskursseista syventävään monimuuttujamenetelmien kurssiin. Kuulin jatkuvasti Helsingin opettajankoulutuslaitoksen opiskelijoilta, että ”meistä ei tule tutkijoita vaan opettajia”. Vastuullani oli vuodesta 1986 alkaen evaluaatiokurssien (opetuksen ja oppimisen analysointi- ja evaluaatio) luennot ja harjoitukset. Minua oli vaivannut aikaisempien kurssien tosiasiallinen perustelemattomuus, periaate, että ”tehdään niin kuin on tehty aina ennenkin”. Halusin tehdä kurseistani tutkimuksen eturintamassa olevia, mutta samalla opettajan työn kannalta käytännöllisiä. Tutkiva opettaja-liike alkoi voimistua 1980-luvulla, ja heti väiteltäessäni vuonna 1988 (Åhlberg 1988a) aloin suunnitella opetustani ja tutkimustani tutkiva opettaja -liikkeen ideoiden mukaiseksi. Ainoa itseään korjaava tiedon luomisen menetelmä on tiede. Myös yliopistolaki on ollut tukenani ponnisteluissani. Olen ammatillisen urani aikana usein joutunut vetoamaan tähän lakiin, mm. sen tutkimuksen ja opetuksen vapautta koskevaan pykälään.



Tohtorinväitöstilaisuus Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa 6.6.2002. Kuvasa vasemmalta vastaväittäjä Terttu Tuomi-Gröhn, kustos Mauri Åhlberg sekä väittelijä Pirjo Äänismaa. (Kuva: Juha Tikkanen)

Loin tutkimushankkeen, jonka yläkäsite on ”opettajille/kasvattajille sopivien tutkimusmenetelmien tutkimus- ja kehittämisprojekti” (Åhlberg 1990a). Sen alaprojekteina alkoi mm. käsittekarttojen ja muiden graafisten tiedonesittämismenetelmien tutkimus- ja kehittämishanke. Näitä hankkeita olisi ehkä paras kutsua Niiniluodon (1980, 248) tarkoittamassa mielessä avoimiksi kokonaisvaltaisiksi tutkimusohjelmiksi (*research programs*). Tutkimusohjelmani ovat käytettävissä avoimesti tarpeen ja sopivan tilaisuuden tullen. Nämä tutkimusohjelmat ovat siten avoimia, että kuka tahansa, joka haluaa tutkia ja kehittää omaa työtään, voi kokea kiinnostaviksi ja testaamisen arvoisiksi teoreettiset lähtökohtani ja käyttämäni tutkimusmenetelmät ja ottaa ne käyttöönsä. Tutkimusryhmään voi liittyä, jos intressit kylliksi yhtyvät, jos löytyy yhteistä aikaa edistää yhteisiä tutkimus- ja kehittämishankkeita.

Eheyttävä teoria, jatkuva koettelu ja jatkuva laadunparantaminen

Omaa työtään tutkivan ja kehittävän ammatti-ihmisen (esimerkiksi opettajan) tutkimusohjelmani ydinideoita ovat mm. seuraavat:

- 1) Eheyttävä teoria, jonka mukaan maailma on todellisten jatkuvasti muuttuvien olioiden ja niiden välisten suhteiden systeemi, ja siksi on aina oikein ja mahdollista tarvittaessa liittää toisiinsa ristiriidattomia teorioita (käsitteellisiä systeemejä). Siten on aina synnyttävissä kullekin projektiin tulevalle jatko-opiskelijalle juuri hänen työnsä tutkimista ja kehittämistä palveleva teoria. Usein eksplikoimme yhdessä aluksi jatko-opiskelijan implisiittisiä teorioita ja otamme ne tutkimisen ja kehittämisen kohteiksi.
- 2) Jatkuvan kriittisen koettelun ja parantamisen periaate, jonka mukaan inhimillinen tieto on aina alustavaa ja oletuksiaan myöten alttiina koettelulle. Tietoa ja sen oletuksia kannattaa koetella toisaalta empiirisesti oman työn käytännöissä ja toisaalta teoreettisesti vertaamalla sitä oman alustavan teorian kannalta relevanttiin tieteelliseen kirjallisuuteen, teorioihin ja tutkimustuloksiin.
- 3) Kaikkien teorioiden ja käytäntöjen tulee kestää jatkuva koettelu. Silloin kun ne eivät kestä, niistä joko luovutaan tai kehitellään, kunnes ne taas toistaiseksi kestävät jatkuvan kriittisen koettelun. Tämä avaa mahdollisuudet jatkuvaan luovaan innovatiiviseen laadunparantamiseen.

Lisäksi olen kehittänyt tarkempia alustavia teorioita, jotka monet jatko-opiskelijat ovat kokeneet hyödyllisiksi. Näitä ovat eheyttävän kasvatuksen ja johtamisen teoria, korkealaatuisen oppimisen teoria, organisaatioiden jatkuvan laadunparantamisen teoria sekä ympäristökasvatuksen ja yleisemminkin kestävästä kehityksestä edistävän kasvatuksen teoria (Åhlberg 1997).

Käsitekartat ja Vee-heuristiikat

Vuonna 1984 olin saanut käsiini samana vuonna ilmestyneen Novakin ja Gowinin teoksen *Learning how to learn*. Sieltä omaksuin aluksi käsitekartat opetukseeni ja tutkimusteni työvälineeksi ja kehitin niistä 1989 alkaen parannetun käsitekarttaversi-
on (Åhlberg 1990a; 1990b). Vasta vuonna 1993 kehitin Vee-heuristiikasta oman aikaisempaa paremman ja toimivamman version (Åhlberg 1993a; 1993b). Jo Helsingissä sain jatko-opiskelijoita, joista tosin ainoastaan Markku Kankkunen siirtyi myöhemmin Joensuun yliopiston Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen jatko-opiskelijaksi. Ollessani vierailevana professorina Cornellin yliopistossa vuonna 1993 luin siellä useita väitöskirjoja, joissa menetelminä oli käytetty käsitekarttoja ja Vee-heuristiikkoja. Niitä kohtaan oltiin Suomessa epäluuloisia vielä 1990-luvulla, mutta 2000-luvulla olen ilokseni havainnut monien tutkijoiden ja opettajien asenteiden muuttuneen myönteisemmiksi. Olen esitellyt käsitekarttoja tutkimusvälineenä artikkelissani (Åhlberg 2002c), joka on luettavissa Internet-dokumenttina. Äänis-
maa (2002) on väitöskirjassaan käyttänyt parannettujen käsitekarttojen lisäksi parannettua Vee-heuristiikkaa. Åhlberg ja Ahoranta (2002) osoittavat monin esimerkein molempien välineiden hyödyllisyyden oppilaiden ajattelun ja oppimisen seuraamisessa ja edistämässä.

Nöyryys on korkealaatuisen oppimisen välttämätön ehto

Ohjauksessa havaitsen silloin tällöin, että ohjattava ei noudatakaan jatkuvan kriittisen tarkastelun kestäviä ohjeita, vaan tekee joko ohjeiden vastaisesti tai jättää pyydetty muutokset tekemättä. Tämä on käsittääkseni jonkinlaista ”ylpeyttä”, halua esittää viisaampaa ja kehittyneempää kuin onkaan. Kyseessä saattaa olla alitajuinen egon puolustusmekanismi. Ainoa keksimäni mahdollisuus on yhä uudelleen ja uudelleen koettaa ottaa asia puheeksi ja tietoisesti tarkastelun kohteeksi. Olen toistanut väitettä ”järjen ääni on hiljainen, mutta kun se toistaa sanomansa yhä uudelleen ja uudelleen, niin se tulee kuulluksi”. (Väitetään kyseisen lausuman löytyvän lähes tuossa muodossaan jo Freudin kirjoituksista, mutta en ole itse onnistunut sitä niistä löytämään.)

Yksi pahimmista kehittymisen esteistä, jonka olen ohjauksessani kohdannut, on ohjattavan sanonta: ”Eivät muutkaan ole tehneet sillä tavoin.” Tekemällä sillä tavoin kuin muut ovat tehneet syntyy korkeintaan heikko oppikirja, ei uutta tietoa luovaa tutkimusta. Olen suoraan sanonut tämän ohjaustilanteessa, ja kun tarve saada väitöskirja valmiiksi kasvaa kyllin suureksi, niin parhaissa tapauksissa oikea nöyryys lisääntyy ja tohtoriopiskelija usein tulee vastaanottavaiseksi ohjaukselle. Itsellä on ol-
tava alan uusien tietojen ja taitojen, jotta ohjaus on uskottavaa. Opiskelijoita on ohjattava kirjoittamaan selkeästi esiin, mihin tieto kulloinkin perustuu. On itse oltava älyllisesti rehellinen ja avoin sekä edellytettävä sitä myös opiskelijoiltaan. Tieteelliset varkaudet (plagiarismi) ovat Suomessa tavallisia, mutta esimerkiksi USA:ssa plagiointi on yliopistoissa ehdottoman kiellettyä. On opastettava tunnistamaan plagia-
mitapauksia ja samalla osoitettava, että älyllinen varkaus ei pitkän päälle kannata.

Ohjattavan tulisi oppia perustelevaan ratkaisunsa kriittisen tarkastelun kestäväällä tavalla. Perustelemattomat ja mielivaltaiset ratkaisut eivät edistä tutkimuksia eivätkä opinnäytetöitä. Nykyään usein toistamani periaate on: ”Vain nöyrät voivat oppia.” Vanhaa uskonnollista laulua siteeraten saatan myös todeta: ”Nöyryyttä Jumala rakastaa.” Vain oikealla tavalla nöyrillä on avoin mieli pohtia erilaisia vaihtoehtoja ja niiden perustelujen kestävyyttä. Tähän toki tarvitaan myös ristiriitojen sietokykyä, mutta sekin on ymmärrettävissä oikeaan nöyryyteen kuuluvaksi. Tieteen teorian ja historian näkökulmista kaikki inhimillinen tieto on alustavaa, perusteitaan myöten koeteltavissa ja parannettavissa olevaa, joten ainoa järkevä ja viisas tapa on olla nöyrä kulloistenkin tietojensa ja osaamisensa suhteen. Viisaus merkitsee mm. pitkien ajallisten ja syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä, ja se kehittyy hitaasti sekä ohjaajissa että ohjattavissa.

Ohjauksen onnistumisen edellytyksiä

Jos seuraavat edellytykset ovat kunnossa, niin jatko-opiskelijoiden ohjaukselle on kokemusteni mukaan hyvät edellytykset:

1) On oltava jatkuvan kriittisen tarkastelun kestäviä tutkimusprojekteja, mieluiten eheyttävä kokonaisvaltainen tutkimusohjelma, johon voi liittyä esimerkiksi opettajille ja muille akateemisille ammatti-ihmisille avoin oman työn tutkimisen ja kehittämisen tutkimusohjelma.

2) Tieteenteoreettisten lähtökohtien (ontologiset, epistemologiset, aksiologiset ja semanttiset perusteet) on oltava sellaisia, että ne kestävät jatkuvan kriittisen koettelun. Tähän liittyy nöyryys ja viisaus suostua koettelemaan tutkimuksen perusteita yhdessä ohjattavien kanssa, kun siihen on tarvetta ja aikaa.

3) Tutkimushankkeitteni olennaisiin ontologisiin perusteisiin kuuluu systeeminen käsitys maailmasta: Maailma on suurin tunnettu systeemi. Kaikki maailmassa oleva liittyy toisiinsa. Jos olisi olemassa jotain, joka ei liity muuhun maailman, niin ihmiskunnalla ei voisi olla koskaan mahdollisuutta saada siitä tietoa. Tähän liittyy seuraava perustava epistemologinen periaate: Koska kaikki asiat maailmassa liittyvät jollain tavoin toisiinsa, niin aina on oikein liittää toisiinsa ainoaa yhteistä maailmaamme koskevia teorioita ja tutkimustuloksia silloin, kun ne ovat sisäisesti ristiriidattomia ja eheyttäminen on todellisten tarpeidemme tyydyttämisen kannalta perusteltua. Edellä esitetty merkitsee eheyttävän (integroivan) näkökulman valitsemista omaan tutkimus- ja kehittämistyöhön. Aksiologisiin perusteisiin kuuluu mm. arvoja koskeva perusväite: Kaikkiin arvoihin liittyy sekä oikeuksia että velvollisuuksia. Projekteissani jatko-opiskelijalla on mm. oikeus saada mahdollisimman hyvää ohjausta, mutta samalla velvollisuus ottaa vastaan ohjausta. Opinnäytetyötä tehdessä ohjaajan kunnioitus on viisauden alku ja yhteisen menestymisen välttämätön ehto. On vastaavasti selvää, että ohjaaja kunnioittaa ohjattaviaan. Vain yhdessä heidän kanssaan voidaan saada suuria asioita tapahtumaan. Yksin ei voi saada juuri mitään merkittävää aikaan.

4) On oltava parannettujen käsitekarttojen ja Vee-heuristiikkojen kaltaisia tehokkaita, voimakkaita ja paljastavia tutkimusmenetelmiä, jotka kestävät jatkuvan kriitti-

sen koetteluun. Niiden avulla on selkeästi osoitettavissa, mitkä asiat liittyvät toisiinsa ja miten, mitkä taas eivät liity.

5) Tarvittaessa on otettava käyttöön muutkin kulloinkin parhaat teoriat ja menetelmät. On muistettava kuitenkin, että maine ja kuuluisuus eivät ole totuuden ja tehokkuuden kriteerejä.

6) On itse aktiivisesti seurattava tutkimuksen kohteina olevien teemojen uusinta kirjallisuutta ja mahdollisuuksien mukaan koetettava saada yhteyksiä alan parhaisiin tutkijoihin. Kaikilta voi oppia, mutta koska ihmisen elämä on rajallinen, viisainta on koettaa oppia kunkin alan parhailta. On myös itse koetettava jatkuvasti julkaista sekä yksin että yhdessä jatko-opiskelijoiden kanssa.

7) Hyvä elämä merkitsee tutkimusteni (Åhlberg 1997) mukaan todellisten tarpeiden optimaalista tyydyttämistä. Sen selvittäminen, mitä yhteisön ja yksilöiden todelliset tarpeet kulloinkin ovat ja mitä ne ovat kestävän kehityksen näkökulmasta, on osa avointa tutkimusohjelmaani. Jotta tutkimusta ja sen tekemisen ohjausta jaksaisi tehdä, niiden on sovittava hyvän elämän osiksi ja samalla niiden on ihanteellisimmillaan luotava muun hyvän elämän edellytyksiä. Kuten parannetun Vee-heuristii-kan (esim. Åhlberg 1993a; 2002b) toisessa kohdassa kysytään, on jatkuvasti kysyttävä itseltään, onko juuri tämä sitä, mihin kannattaa käyttää omaa ainutta elämänsä ja sen rajallisia resursseja. Jos vastaus on myönteinen, niin silloin voi jatkaa. Muuten kannattaa pohtia, kunnes keksii tai löytää sellaisen tutkimusongelman, jonka selvittämiseen kuluu aikaa ja muita resursseja ei kadu. Usein toistan ohjattavilleni heidän epäröidessään: ”Sanon samoin kuin vaimolleni. Tee niin, että et kadu.” Ohjaaja ei tee kenellekään valmista väitöskirjaa tai lisensiaatin tutkielmaa, hän ohjaa. Ohjattava vastaa itse lopullisista valinnoistaan ja lopullisesta tuloksesta, kuten kaikessa muussakin elämässään.

Kirjoittaja on Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen kasvatustieteen, erityisesti didaktiikan, professori.

Kirjallisuutta

- Kaivola, T. 2000. GLOBE-ohjelma ympäristökasvatuksen innovaationa Suomessa. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 218.
- Kankkunen, M. 1999. Opittujen käsitteiden merkityksen ymmärtäminen sekä ajattelun rakenteiden analyysi käsitekarttamenetelmän avulla. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja 54.
- Niiniluoto, I. 1980. Johdatus tieteenfilosofiaan. Helsinki: Otava.
- Pitkänen, R. 2001. Lyhytkestoiset tehtävät luokan ulkopuolisessa ympäristökasvatuksessa. Joensuun yliopiston Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 68.
- Uosukainen, L. 2002. Promotion of good life: Development of curriculum for public health nurses. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 72.
- Vienola, V. 1995. Systemiteoriaan pohjautuva kaksivuotinen työnhajaajakoulutus –

- toimintatutkimuksellinen tapaustutkimus. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 23.
- Wilska-Pekonen, I. 2001. Opettajien ammatillinen kehittyminen ympäristökasvattajina kokemuksellisen oppimisen näkökulmasta. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 65.
- Åhlberg, M. 1988a. Kasvatustavoitteiden empiirinen kehikko ja sen empiiristä koettelua. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 117.
- Åhlberg, M. 1988b. Biologian ja maantieteen opettamisen ja oppimisen tutkimuksen perusteista. Teoksessa V. Meisalo & K. Sarmavuori (toim.) Ainedidaktiikan tutkimus- ja tulevaisuus II. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 68, 161–186.
- Åhlberg, M. 1989. Kasvatuksen arvoperusta. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 75.
- Åhlberg, M. 1990a. Kasvattajille sopivien tutkimusmenetelmien ja -instrumenttien teoreettiset perusteet, tutkiminen ja kehittäminen elinikäisen kasvatuksen ja oppimisen näkökulmasta: KST-projektin tutkimussuunnitelma. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia N:o 31.
- Åhlberg, M. 1990b. Käsitekarttateknikka ja muuta vastaavat graafiset tiedonesittämistekniikat opettajan ja oppilaiden työvälineinä. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia N:o 30.
- Åhlberg, M. 1992. Oppimisen, opetuksen ja opetussuunnitelman evaluaatio. Helsinki: Finn Lectura.
- Åhlberg, M. 1993a. Concept maps, Vee diagrams and rhetorical argumentation (RA) analysis: Three educational theory-based tools to facilitate meaningful learning. Paper presented at The Third International Seminar on Misconceptions in Science and Mathematics. August 1–5, 1993. Cornell University. Published electronically in the proceedings of the seminar.
- Åhlberg, M. 1993b. Opettaja oman työnsä tutkijan ja kehittäjänä: Kolme uutta työvälinettä. Teoksessa S. Ojanen (toim.) Tutkiva opettaja. Opettaja 21. vuosisadan ammattina. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 111–124.
- Åhlberg, M. 1996. Tutkiva opettaja oman teoriansa kehittäjänä ja testaajana. Teoksessa S. Ojanen (toim.) Tutkiva opettaja 2. Opettaja 21. vuosisadan ammattina. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 91–108.
- Åhlberg, M. 1997. Jatkuva laadunparantaminen korkealaatuisena oppimisena. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia N:o 68.
- Åhlberg, M. 1998a. Ecopedagogy and ecodidactics: Education for sustainable development, good environment and good Life. University of Joensuu. Bulletins of the Faculty of Education N:o 69.
- Åhlberg, M. 1998b. Kestävän kehityksen pedagogiikka ja yleisdidaktiikka. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita N:o 71.
- Åhlberg, M. 2001a. Kestävän kehityksen pedagogiikan ja didaktiikan kurssien www-sivut: <http://sokl.joensuu.fi/aineistot/kasvatustiede/didaktiikka/index.html>. (Huomaa, että tilasto-ohjelmat toimivat vain Microsoft Explorer -selaimen kautta käytettyinä.)

- Åhlberg, M. 2001b. Ympäristökasvatuksen tulevaisuuden näkymiä: ekopedagogiikka ja ekodidaktiikkaa kestävä kehityksen edistämiseen. Teoksessa A. Rajakorpi & K. Salmio (toim.) Toteutuuko kestävä kehitys kouluissa ja oppilaitoksissa? Helsinki: Opetushallitus. Arviointi 3/2001, 327–344.
- Åhlberg, M. 2002a. Pragmaattisen tieteellisen konstruktivismin mukainen kokeilu. Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Opetusmoniste, päivätty 16. 1. 2002.
- Åhlberg, M. 2002b. Ympäristökasvatus koulun ja sen toimintojen laadunkehittämisenä: perusteita ja työvälineitä. Teoksessa M.-L. Julkunen (toim.) Opetus, oppiminen ja vuorovaikutus. Toinen uudistettu painos. Helsinki: WSOY, 302–321.
- Åhlberg, M. 2002c. Käsittekartat tutkimusmenetelmänä. Artikkelit Internet-osoitteessa: http://www.metodix.com/showres.dll/fi/metodit/methods/metodiartikkelit/kasitekartta_tutkimusmenetelmana/
- Åhlberg, M. 2002d. Kestävän kehityksen pedagogiikan ja ekodidaktiikan Internet-sivujen tekeillä oleva käsikirjoitus.
- Åhlberg, M. & Ahoranta, V. 2002. Two improved educational theory based tools to monitor and promote quality of geographical education and learning (hyväksytty julkaistavaksi International Research in Geographical and Environmental Education 11(2)).
- Åhlberg, M. & Kaasinen, A. 2002. Plant species recognition in primary school (käsikirjoitus).
- Åhlberg, M. Kaasinen, A., Kaivola, T. & Houtsonen, L. 2002. Collaborative Knowledge Building to Promote In-Service Teacher Training on Environmental Education: First Year Results. Journal of Information Technology for Teacher Education 10 (3), 227–238.
- Äänismaa, P. 2002. Ympäristökasvatusta kehittämässä kotitalousopettajien koulutuksessa. Kestävän kehityksen mukaisen asumisen ajattelu- ja toimintamallin kehittämistä toimintatutkimuksen avulla vuosina 1995–1998. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 74.

Yhteystietoja ja linkkejä

- Mauri Åhlbergin kotisivu: <http://savonlinnakampus.joensuu.fi/ahlberg>
- Kaksi käsittekarttoja tutkimusmenetelminä käsittelevää metodiartikkelia sivuilla Menetelmät/Methods Internetosoitteessa: <http://www.metodix.com>
- Kestävän kehityksen pedagogiikkaa ja ekodidaktiikkaa koskeva artikkeli internet-osoitteessa: <http://sokl.joensuu.fi/Verkkojulkaisut/kipinat/MauriA.htm> (artikkelissa ja sen liitteenä olevilla sivuilla esimerkkejä oppilaiden tekemistä käsittekarttoista ja Vee-heuristiikasta)
- Kestävän kehityksen pedagogiikkaa ja ekodidaktiikkaa esittelevät sivut internet-osoitteessa: <http://sokl.joensuu.fi/aineistot/kasvatustiede/didaktikka/index.html>